

MAKTABGACHA YOSHIDAGI BOLALARNI MILLIY QADRIYATLAR RUHIDA TARBIYALASH YO'LLARI

Toshmurodova Marjona

Termiz davlat pedagogika instituti Maktabgacha va boshlang'ich
ta'lim fakulteti MTPP yo'nalishi 2- kurs talabasi

Anottatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha yoshidagi bolalarni milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalash yo'llari, milliy qadriyatlar vositasida maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarda xulq madaniyatini shakllantirish omillari, shakllari va tavsiyalar keltirilgan.

Kalit so'zlar: milliy qadriyat, qo'shiq, ertak, maqol, milliy didaktik materiallar.

Kirish: Bugungi kunda maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarbiyalanuvchilarga milliy qadriyatlarni ta'lim – tarbiya orqali ular ongigiga singdirib borish, eng muhim ustuvor vazifalardan biridir. Kelajagimizni barpo etuvchi yoshlarni o'zligini anglagan holda, milliy qadriyatlar asosida millatimizni va o'zligimizni dunyoga taratuvchi buyuk shaxslarni shakllantirish bizning eng oliy maqsadimizdir.

Bugungi kunda maktabgacha ta'lim tashkilotlarida Prezidentimiz tomonidan tasdiqlangan Maktabgacha ta'lim tizimining takomillashtirishning 2030 yilgacha tayyorlangan konsepsiyasini amalga oshirish bo'yicha jiddiy ishlar amalga oshirilmoqda. Shular orasida maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarbiyalanuvchilarni milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalashga qaratilgan didaktik materiallar kamchiligi sezilmoqda. Mazkur materiallarning ko'pchiligi sovet davrida tayyorlangan materiallarning zamonaviylashgani yoki rus xalq ertaklari, maqollari va shularga moslashtirilgan rasmlar shulardan kelib chiqqan holda qadriyatlar maktabgacha ta'lim tashkilotlarini tarbiyalanuvchilarini milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalashga qaratilgan didaktik materiallar benihoyatda dolzarbdir.

Istiqlol yillarida O'zbekistonda bu mavzuga umuminsoniy tamoyillar asosida yondoshish shakllandi. Bunday qarashning vujudga kelishi, qadriyatlarning ijtimoiy va

ma'naviy yangilanishi, jamiyat a'zolarining kamoloti hamda yoshlar tarbiyasidagi ahamiyati masalalariga davlat miqyosida yuksak e'tibor ko'rsatilayotganligi mazkursoha rivojining bosh yo'nalishidir. Qadriyatlar mustaqillikni mustahkamlashning ma'naviy omillaridan biri sifatida qadirlanish borasidagi ijobiy jarayonlar tadqiqotlarni ko'paytirish, ularga nisbatan mas'uliyatni yanada oshirishni taqozo qilmoqda.

Istiqlol asrlar davomida shakllangan o'ziga xos sharqonada o'zbekona qadrlash masalalari va me'yorlarini qayta tiklash hamda zamonaviy talablar darajasida takomillashtirishni kun tartibiga qo'ydi.

Zero, mustaqil bo'lmagan mamlakatning qadriyatlar tizimi hech qachon to'kis bo'lmaydi. Mustamlaka mamlakatning ma'naviy hayotida mustamlakachilarning qadriyatlari ustuvor bo'lishi aniq. Faqat musaqillikgina ushbu holatni tubdan o'zgartiradi, mamlakatning qadriyatlar majmuasini jahon tizimining teng xuquqli va haqiqiy qismiga aylantiradi. Shu sababdan ham istiqlol yangi qadriyatlar tizimini shakllantirishni taqozo qildi. Bu zaruriyat esa qadriyatlarni qayta baholash, yurtimizda sharqona, azaliy va umuminsoniy qadrlash mezonlari ustuvor bo'lgan hayot tarzini shakllantirish jarayoni bilan uyg'unlashib ketadi. Qadriyatlar sohasidagi o'zgarishlarga e'tibor va bu boradagi yangi tamoyillardan ta'lim – tarbiyada foydalanish ehtiyoji oshayotganligining sababi ham ana shunda xalqimizning “Qadriyatsiz-qadriyat yo'q!”, “Qadrlanmaydigan qadriyat sarobga o'xshaydi” degan hikmatlari bor. Ana shu sabadan ham mamlakatimiz taraqqiyoti hozirgi davrning yuksak ifodalari bo'lgan istiqlol, buyuk kelajak, vatanparvarlik, insonparvarlik, demokratiya, qonunning ustuvorligi kabi serqirra qadriyatlarni nihoyatda qadrlashimiz lozim.

Qadim zamonlardan boshlab ota-bobolarimiz, momolarimiz tomonidan ijod qilingan axloq odob, ota-onaga bo'lgan hurmat, ustozga hurmat, vatanga sadoqat, halqqa sadoqat tushunchalarni aks etuvchi dostonlar, ertaklar, qo'shiqlar, topishmoqlar, maqollar, masallar aforistik iboralar, qayroqi so'zlar, afsona, rivoyat, latifalar, bir so'z bilan aytganda, og'zaki ijod namunalari shular jumlasidandir. O'z navbatida bunga bolalar fol'klorlarga oid asarlar, shuningdek sahifalari boy va rango – rang oilaviy tarbiyaga oid

namunalar ham kiradiki, ular g'oyaviy mazmun va badiy xususiyatlari bilan bag'oyat go'zal donishmandnomalardir. Xalq yaratgan folklor namunalarini dunyodagi hech qanday boylik, mol – dunyoga qiyos qilib bo'lmaydi. Ularning har birini bebaho hazina deyish mumkin.

Maktabgacha talim tashkilotlarida tarbiyalanuvchilarni milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalashda turli xil didaktik materiallar asosida tashkil qilinsa maqsadga muvofiq bo'ladi. Bu borada quydagi tavsiyalar keltirib o'tamiz:

Birinchi didaktik materialda "Ota–aql, ona-idrok" mavzusiga bag'ishlangan bo'lib, ushbu didaktik material olti yoshli bolalar guruhiga mo'ljallangan. Mashg'ulot guruh xonasida o'tkaziladi. Mashg'ulot 20 daqiqa davom etadi. Mashg'ulot matndi o'qish, bayon, o'zaro muloqat, teatr ko'rinishi, aytishuv kabi shakllarda olib boriladi. Mashg'ulot video va audio vositalarida amalga oshiriladi. Mashg'ulot jarayonida tarbiyalanuvchilar qarsaklar, o'yinchoqlar bilan taqdirlanib boriladi.

Odatda tarbiyachi ushbu maqolning kundalik mazmuni va mohiyatini ko'p marta ishlatiladigan otani padari buzrukvor, onani esa mehribon volida deb ataymiz. Chunki, har bir inson uchun otadan ulug' va qadrdon, onadan mehribon va yaqin kishi yo'q. Haqiqatdan ham, ota-ona buyuk zotlardir. Ular siz bilan bizni dunyoga keltirib, ko'z qorachig'idek asrab–avaylab, voyaga yetkazibgina qolmasdan, hamma vaqt quyosh yanglig' hayotimizga nur sohib turadilar, bamisoli oy kabi tunimizni yorug' yo'limizni oydin qiladilar. Shu boisdan ham, eng go'zal dostonlar, eng yaxshi qo'shiqlar, eng yoqimli kuylarning ana shu ulug' zotlarga bag'ishlangani bejiz emas. Yuqorida aytilgan tushunchalarni maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolajonlarga qo'shiq, ertaklar, maqollar, hikmatli so'zlar orqali singdirib boriladi.

Xalq udumlarida, undan kelib chiqadigan odobnomada har qanday bolani yoshligidanoq el –yurt manfaati yo'lida kurashuvchi, o'zini emas, balki kishilar baxt –saodatini o'ylovchi avlodlarning ushalmay qolgan orzu-armonlarini amalga oshiruvchi kishilar bo'lib kamolga yetishishi lozimligi alohida ta'kidlanadi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolajonlarga, ota-onaga bo'lgan muhabbat, hurmat tushunchasini singdirishda ularga she'r va g'azallarni o'rgatib, ular ongi rivojlantirib boriladi. Ikkinchi didaktik materialda "Ona yurtning – oltin beshiging" mavzusida tarbiyachi dastlab "Ona yurtning – oltin beshiging" xalq ona yurtini ana shunday deb ulug'laydi deb uning turli holda oilada, ko'chada, bog'chada ishlatishni tushintirib beradi. Vatanning har bir qarich yerini muqaddas bilib, uni sevishga, ardoqlashga davat etadi.

Darhaqiqat ona yurt – oltin beshik. Biz anashu oltin beshiklarda dunyoga kelamiz, birinchi bor ilk qadam tashlaymiz, o'sib ulg'ayib voyaga yetamiz, el – yurt xizmatiga bel bog'laymiz. Ona diyorning qadriga yetish, uning kamoloti, gullab yashnashi, osoyishtaligi uchun qayg'urishni bolajonlarning yoshligidanoq boshlash kerak. Har qanday inson ona vatanni ota-bobolari o'tgan muqaddas zamin bilan faxirlanib yashash tushunchalarini doimo ta'lim tarbiya orqali singdirib borish har bir ustozning muqaddas burchidir. Ta'lim tarbiya jarayonida har bir bolaga vatanni sevish – bu ona yurtning ravnaqi yo'lida halol mehnat qilish, o'zini qaxramonliklarga tayyorlab borish kabi his tuyg'ularni shakllantirib borish lozim. O'zini yashab turgan zaminini e'zozlash, tabiatni va nafosatini saqlash, uning go'ziligiga go'zallik qo'shish, odamlarni seva bilish, a'lo o'qish, hush xulq, hush surat qilib tarbiyalamoq kerak.

Xulosa qilib aytilganda kelajak avlodni maktabgacha ta'lim tashkilotlarida milliy qadriyatlar asosida ota-onaga bo'lgan hurmat, ustozga hurmat, xalqqa sodiqlik, vatanga bo'lgan cheksiz muhabbat ruhida tarbiyalog'imiz lozim.

Bu borada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida har bir mashg'ulotlarda, xalq og'zaki ijodiyotidan maqollar, ertaklar, she'rlar orqali, ma'naviy– ma'rifiy tadbirlar tashkillashtirib bolajonlar ongiga ushbu qadryatlarni singdirib borilishi maqasadga muvofiqdir. Maktabgacha ta'lim tarbiyalanuvchilarini ma'naviy bakamol avlod vakillari sifatida tarbiyalash va shakllantirishda qadr va qadrlash tuyg'usi, qadryatlar kategoriyasi, ularning mohiyati, mazmuni namoyon bo'lish shakllari to'g'risidagi bilimlarning majmuasi bo'lgan zamonaviy qadriyatshunoslikning asoslarini o'rgatish nihoyatda muhim.

Ana shu sababdan ham umuninsoniyatning qadirlash me'yorlari borasida to'plangan yutuqlarini umumlashtirilgan bilim sohalari imkoniyatdan foydalanish ta'lim –tarbiya samaradorligining asosiy mezonlaridan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. M.X.Taxtaxodjaeva “Pedagogika” Toshkent 2010 yil
2. Sh.Sodiqova “Maktabgacha ta'lim pedagogikasi” Toshkent 2014 yil
3. Malik Murod . “Oltin sandiq ochildi” – Toshkent “O'qituvchi ”-1994yil
4. Q.Nazarov . “Qadriyatlar falsafasi ” Toshkent 1998 yil
5. O.Ovlyam “Ta'lim metodlari” Toshkent 2017 yil
6. N.Muslimov “Innovatsion ta'lim texnologiyalari” Toshkent 2013 yil